

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЧУМАКОВА ОЛЬГА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК [336.225:338.5](043.3)

**УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПРОЦЕСІВ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЦІНОУТВОРЕННЯ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор економічних наук, професор,
заслужений економіст України
Іванов Юрій Борисович,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця,
завідувач кафедри оподаткування.

Офіційні опоненти доктор економічних наук, доцент
Воронкова Олена Миколаївна,
Науково-дослідний центр з проблем оподаткування
Національного університету ДПС України,
начальник відділу дослідження проблем протидії податковим
правопорушенням;

кандидат економічних наук
Маршалок Тарас Ярославович,
Тернопільський національний економічний університет,
доцент кафедри податків і фіскальної політики.

Захист відбудеться «06» березня 2014 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр К 64.055.02, у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1-а.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1-а.

Автореферат розісланий « 5 » лютого 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Мартиненко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Велике податкове навантаження – понад 38% ВВП – має вагомий вплив на рівень цін та суттєво змінює поведінку виробників і споживачів. Водночас, ціна впливає на величину податкової бази та, відповідно, обсяг податкових надходжень до державного бюджету. Середнє значення індексу споживчих цін в Україні за 2000 – 2012 рр. складає 111,52%, в той час як гармонізований індекс споживчих цін за даними Європейського центрального банку в країнах Євросоюзу протягом 2000 – 2012 рр. у середньому становив 102,12%. Це свідчить про виникнення додаткового податкового навантаження на платників податків в Україні. Період дефляції, яка спостерігається протягом останніх років у вітчизняній економіці, є найбільш сприятливим для впровадження компенсаторних інструментів, оскільки втрати податкових надходжень до державного бюджету будуть найменшими.

Взаємозв'язок процесів оподаткування та ціноутворення важливо враховувати при регулюванні соціально-економічних процесів. Фінансово-економічна криза актуалізувала необхідність цілеспрямованого використання податків як непрямих інструментів регулювання ціноутворення на фінансових ринках, що на сьогодні є одним з найбільш обговорюваних питань у світовому співтоваристві. Особливої уваги потребує проблема податкового регулювання трансфертного ціноутворення з метою збереження податкової бази України. За даними Міністерства доходів і зборів України з під оподаткування через механізм трансфертного ціноутворення виводиться близько 100 млрд. грн. щороку, в результаті чого Державний бюджет України недоотримує 20 – 25 млрд. грн. У зв'язку з цим, удосконалення податкової політики потребує дослідження взаємозв'язку процесів оподаткування та ціноутворення.

Актуальність теми дослідження підтверджується пріоритетними завданнями, визначеними нормативно-правовими актами. Згідно зі Стратегією економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004 – 2015 рр. та Програмою економічних реформ на 2010 – 2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» до стратегічних пріоритетів соціально-економічної політики України віднесено підтримку внутрішньої цінової стабільності в державі та стабілізацію ціноутворення на фінансових ринках. При цьому необхідними кроками податкової реформи визначено запровадження механізму індексації ставок податків і зборів, установлених у фіксованому значенні, для компенсації інфляційного впливу на розмір податкових платежів та удосконалення законодавства з питань трансфертного ціноутворення з використанням методології Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Дослідженням впливу податкової політики на розвиток соціально-економічних процесів займалися В. Валігура, О. Воронкова, В. Геєць, Ю. Іванов, Дж. Кейнс, І. Майбуров, Т. Маршалок, І. Педь, П. Самуельсон, А. Соколовська, Дж. Стігліц, М. Фельдстайн, Дж. Хікс та ін. Регулювання ціноутворення податковими інструментами є сферою наукових досліджень М. Артуса, Є. Балацького, С. Баруліна, Дж. Тобіна, Н. Мацелюх, М. Макаренко, І. Сидор, Л. Шкварчук та ін. Погоджуючись з безсумнівною цінністю наукових досліджень вчених, слід зазначити, що зберігається необхідність у розвитку теоретико-методичних положень взаємозв'язку процесів оподаткування та ціноутворення і розробленні комплексу прак-

тичних рекомендацій щодо удосконалення податкової політики з урахуванням цього взаємозв'язку. Актуальність зазначеної проблеми, її високе теоретичне та практичне значення обумовили вибір теми, мети, задач і структури дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно з планами науково-дослідних робіт (НДР) Харківського національного економічного університету (ХНЕУ) та Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку (НДЦ ІПР) НАН України. За ініціативною НДР ХНЕУ за темою «Соціальні аспекти податкової політики» (номер державної реєстрації 0109U008007) здобувачем розроблено науково-методичний підхід до визначення податкового навантаження на кінцевого споживача з урахуванням процесу перекладення податків. У відповідності з НДР за темою «Наукові засади моніторингу та аналіз практики застосування норм Податкового кодексу України. Обґрунтування пропозицій щодо усунення неузгодженостей окремих норм податкового та іншого законодавства» (номер державної реєстрації 0111U006965), яка проводилась НДЦ ІПР НАН України, здобувачем досліджено проблемні питання, не регламентовані Податковим кодексом України (ПКУ), проаналізовано проблеми, пов'язані з недостатністю знань у платників податків, та досліджено внутрішні суперечності у ПКУ щодо податкового регулювання трансфертного ціноутворення.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток теоретичних положень, удосконалення науково-методичних підходів до оцінки взаємозв'язку процесів оподаткування та ціноутворення і розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення податкової політики з урахуванням цього взаємозв'язку. Для досягнення поставленої мети сформульовано та вирішено такі задачі:

уточнити взаємозв'язок процесів оподаткування і ціноутворення на функціональному рівні та обґрунтувати сутність їх взаємного впливу;

виявити напрями удосконалення податкової політики України у сфері трансфертного ціноутворення та регулювання ціноутворення на фінансових ринках на основі аналізу міжнародного та вітчизняного досвіду;

розробити науково-методичний підхід до визначення податкової складової ціни на макроекономічному рівні з урахуванням процесу перекладення податків;

уточнити науково-методичне забезпечення розрахунку імпліцитних податкових ставок на працю, капітал і споживання, що дозволить оцінити вплив заходів податкової політики на пропозицію факторів виробництва та платоспроможний попит;

удосконалити методичний підхід до визначення ступеня перекладення податків виробниками на кінцевих споживачів;

оцінити вплив інфляції на рівень податкового навантаження в Україні;

змоделювати сценарії впливу податкових інструментів на стимулювання платоспроможного попиту населення та сформувати комплекс інструментів податкової політики, спрямованих на врівноваження попиту і пропозиції;

уточнити процедуру визначення бази оподаткування в межах податкового регулювання трансфертного ціноутворення та обґрунтувати застосування інструментарію податкового регулювання ціноутворення на фінансових ринках.

Об'єктом дослідження є взаємозв'язок процесів оподаткування та ціноутворення.

Предметом дослідження є теоретичне обґрунтування та науково-методичне

забезпечення розроблення заходів податкової політики з урахуванням взаємозв'язку процесів оподаткування та ціноутворення.

Методи дослідження. Методичною основою роботи є загальнонаукові і спеціальні методи досліджень, а саме: *теоретичного узагальнення* – для обґрунтування взаємозв'язку процесів оподаткування та ціноутворення; *економіко-статистичний аналіз* – для дослідження сучасної економічної ситуації в Україні задля обґрунтування необхідності податкового регулювання ціноутворення; *кореляційний аналіз* – для оцінки щільності зв'язку значень провідних світових фондових індексів; *аналізу та синтезу* – для вивчення вітчизняного і міжнародного досвіду податкового регулювання трансфертного ціноутворення та надання рекомендацій щодо поліпшення податкового законодавства України в цій сфері; *систематизації та класифікації* – для виокремлення видів та альтернатив податку на фінансові транзакції, а також податків на працю, капітал і споживання; *метод формалізації* – для уточнення процедури визначення бази оподаткування в межах податкового регулювання трансфертного ціноутворення та показника ефективності податкового регулювання трансфертного ціноутворення; *абстрагування* – для відбору змінних, що були включені до імітаційної моделі; *імітаційного моделювання* – для визначення ефекту застосування податкових інструментів стимулювання платоспроможного попиту населення; *графічний* – для наочного зображення статистичного матеріалу і схематичного подання основних теоретичних і практичних положень дисертаційної роботи.

Інформаційною основою написання дисертації є законодавчі та нормативні документи з питань оподаткування та ціноутворення, дані Державної служби статистики України, Міністерства доходів і зборів України, Міністерства фінансів України, Державного казначейства України, Національного банку України, міжнародних організацій, монографії та публікації в іноземних і вітчизняних виданнях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні теоретичних засад і науково-методичного забезпечення розроблення заходів податкової політики з урахуванням її взаємозв'язку з процесами ціноутворення, а саме:

удосконалено:

науково-методичний підхід до визначення податкової складової ціни на макроекономічному рівні, який, на відміну від існуючих, враховує, окрім податків, сплачуваних суб'єктами господарювання, обсяг субсидій з державного бюджету, витрати на сплату податків, інфляційний податок, цінову еластичність попиту і пропозиції, що дозволяє виявляти розподіл податків між споживачами і виробниками внаслідок процесу перекладення податків;

науково-методичне забезпечення розрахунку імпліцитних податкових ставок на працю, капітал і споживання, що, на відміну від використовуваного в країнах ЄС підходу, базується на класифікації податків за факторами виробництва та споживанням з урахуванням критерію питомої ваги відповідної групи платників у податкових надходженнях. Застосування запропонованого науково-методичного забезпечення дозволяє оцінити вплив заходів податкової політики на пропозицію факторів виробництва та платоспроможний попит;

методичний підхід до визначення ступеня перекладення податків виробниками на кінцевих споживачів, що відрізняється від існуючих порівнянням питомої ваги податкової складової у ціні з імпліцитною ставкою на споживання. Застосування

підходу сприятиме забезпеченню рівномірного розподілу податкового навантаження між факторами виробництва і споживанням;

дістали подальшого розвитку:

взаємозв'язок цін і податків на функціональному рівні, особливістю якого є комплексне врахування функцій податків (фіскальної, регулюючої) та функцій цін (розподільної, вимірювальної, регулюючої, збалансування попиту і пропозиції), що дозволяє враховувати не лише регулюючий вплив податків на ціноутворення, а й цінові наслідки фіскальної функції податків при формуванні і реалізації податкової політики;

процедура визначення бази оподаткування в межах податкового регулювання трансфертного ціноутворення на основі використання правил тонкої капіталізації, особливістю якої є визначення витрат платника податку в разі сплати процентів за борговими зобов'язаннями нерезиденту – пов'язаній особі, виходячи із співвідношення позикового та власного капіталу, що дозволить протидіяти зменшенню бази оподаткування в Україні і відповідатиме вимогам Світової організації торгівлі;

теоретичне обґрунтування сутності взаємного впливу процесів оподаткування та ціноутворення, особливістю якого є врахування не лише прямого впливу інструментів податкової політики на ціноутворення, а й зворотного впливу ціноутворення на податкову політику, що проявляється через маніпулювання трансфертним ціноутворенням, збільшення податкового навантаження внаслідок інфляційного зростання податкової бази та виникнення інфляційного податку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що науково-методичні підходи та практичні пропозиції автора можуть бути використані Міністерством доходів і зборів України, іншими органами державної влади у процесі вдосконалення податкового законодавства для підвищення обґрунтованості податкової політики з урахуванням взаємозв'язку процесів оподаткування і ціноутворення. Розроблено конкретні рекомендації щодо уточнення тексту ст. 14, ст. 39 і ст. 141 ПКУ, спрямованих на регулювання трансфертного ціноутворення, ст. 146 ПКУ, яка регулює порядок індексації вартості основних засобів, ст. 193 і 194¹ ПКУ, що встановлюють розміри ставок податку на додану вартість.

Рекомендації автора щодо удосконалення чинного законодавства з урахуванням взаємовпливу податкової політики та ціноутворення в частині коригування механізму індексації основних засобів використані в роботі Державної податкової служби у Харківській області при підготовці зведених пропозицій до програми лібералізації державної податкової політики на 2013–2014 рр. (довідка № 1783/10/06.1–11 від 02.04.2013 р.). Пропозиції щодо практики укладення договорів про ціноутворення між платниками податків і податковими органами використані в роботі ДП «Український науково-дослідний вуглехімічний інститут (УХІН)» (довідка № 18/35/131-6 від 03.06.2013 р.). Положення дисертації щодо взаємозв'язку непрямих важелів регулювання ціноутворення з урахуванням зворотного впливу інфляції на них, а також результати аналізу міждержавних важелів регулювання ціноутворення на світових фінансових ринках та оцінки ефективності застосування податкового регулювання ціноутворення на фінансовому ринку України використані в навчальному процесі при викладанні дисципліни «Податкова політика та податкове регулювання» в Харківському національному економічному університеті (довідка № 13/86-45-272 від 21.06.2013 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно виконаною заверше-

ною науковою працею з проблем удосконалення податкової політики України в контексті взаємозв'язку процесів оподаткування та ціноутворення. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано в дисертації лише ті ідеї і положення, що є результатом особистої роботи здобувача. Внесок автора у працях, що опубліковані у співавторстві, відображено у списку публікацій наприкінці автореферату.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження оприлюднено на 13 Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Стан і проблеми оподаткування в умовах світової фінансової кризи» (м. Донецьк, 12–13 листопада 2010 р.), «Актуальные проблемы налоговой политики» (г. Харьков, 16 апреля 2010 г.), «Актуальные проблемы налоговой политики» (г. Москва-Екатеринбург-Харьков, 15 апреля 2011 г., 17 апреля 2012 г.), «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (м. Харків, 19–20 травня 2011 р.), «Фінансова система держави: проблеми та перспективи розвитку» (м. Київ, 7–8 листопада 2011 р.), «Стратегії інноваційної економіки України: проблеми, перспективи, теоретико-методологічний аспект» (м. Київ, 16–17 грудня 2011 р.), «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (м. Харків, 23–24 травня 2013 р.), «Модернізація економіки: проблеми, шляхи розвитку та перспективи» (м. Дніпропетровськ, 13–14 вересня 2013 р.) та ін.

Публікації. За темою дисертації опубліковано 24 наукові праці, у тому числі 1 розділ монографії у співавторстві, 3 статті у наукових фахових виданнях без співавторів та 4 – у співавторстві, 13 публікацій за матеріалами конференцій, а також 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав та 1 стаття в інших виданнях. Загальний обсяг публікацій складає 9,69 ум.-друк. арк., з яких особисто здобувачу належить 7,27 ум.-друк. арк.

Структура і обсяг роботи. Дисертація викладена на 264 сторінках і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 322 найменувань на 33 сторінках і 6 додатків на 17 сторінках. Робота містить 43 таблиці (з них 15 займають 20 повних сторінок) та 36 рисунків (з них 3 займають 3 повні сторінки). Обсяг основного тексту дисертації складає 191 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження, визначено наукову новизну і прикладне значення отриманих результатів.

У першому розділі – «Теоретичні аспекти взаємозв'язку податкової політики та ціноутворення» – уточнено взаємозв'язок процесів оподаткування і ціноутворення на функціональному рівні та обґрунтовано їх сутнісний взаємний вплив; виявлено напрями удосконалення податкової політики України у сфері трансфертного ціноутворення та регулювання ціноутворення на фінансових ринках на основі аналізу міжнародного та вітчизняного досвіду.

У роботі обґрунтовано необхідність врахування взаємозв'язку процесів оподаткування та ціноутворення при реалізації податкової політики, що обумовлено достатньо високим рівнем інфляції, характерним для України, та поширенням фінансових глобалізаційних процесів на вітчизняний фондовий ринок, який корелює зі значною

волатильністю світових фондових ринків. Цінова стабільність у реальному секторі можлива лише за умови цінової стабільності на фінансових ринках.

Аналіз поглядів учених засвідчив відсутність єдиної точки зору щодо теоретичних аспектів взаємозв'язку процесів оподаткування та ціноутворення. На функціональному рівні взаємозв'язок податків та цін запропоновано розглядати через взаємозв'язок усього комплексу функцій податків (фіскальної, регулюючої) та функцій цін (розподільної, регулюючої, вимірювальної, збалансування попиту і пропозиції). Виконання податками фіскальної функції не передбачає цілеспрямований вплив на ціноутворення, однак, через те, що податкові платежі включаються до складу ціни, варто враховувати цінові наслідки реалізації не лише регулюючої, а й фіскальної функції податків при формуванні та реалізації податкової політики.

Економічна сутність ціни виявляється в її подвійній ролі: ціна, з одного боку, є об'єктом податкового регулювання, а з іншого – макроекономічним регулятором. Тому важливо враховувати не лише прямий вплив податкових інструментів на ціноутворення, що здебільшого розглядається вченими, а й зворотний вплив ціноутворення на податкову політику, якому не приділено достатньо уваги. Теоретично обґрунтовано, що зворотний вплив ціноутворення на податкову політику проявляється через можливість маніпулювання трансфертним ціноутворенням, збільшення податкового навантаження на платників податків внаслідок інфляційного зростання податкової бази та виникнення інфляційного податку.

Детальний аналіз податкового законодавства України довів, що при його розробці частково враховано апробовану міжнародну практику регулювання трансфертного ціноутворення. Удосконалення податкової політики України у цій сфері має відбуватися за рахунок наближення положень ПКУ до міжнародних стандартів, а саме: уточнення об'єкта регулювання, джерел інформації, які використовуються для визначення ціни в контрольованих операціях, порядку укладення договорів про ціноутворення між великими платниками податків та контролюючими органами, розрахунку діапазону ринкових цін, правил тонкої капіталізації. Важливим також є усунення внутрішніх протиріч і протиріч з іншими нормативно-правовими актами податкового законодавства України, спрямованого на регулювання трансфертного ціноутворення.

Інструментами регулювання ціноутворення на фінансових ринках є податки на фінансові транзакції (ПФТ), що впливають на поведінку фінансових трейдерів через механізм ціноутворення. Аналіз міжнародного досвіду використання видів податків на фінансовий сектор – податків на фінансові транзакції (податку на транзакції з цінними паперами, податку Дж. Тобіна, податку на автоматизовані платіжні операції, гербового збору, податку на банківські операції), податків на фінансові установи (плати «відповідальність за фінансову кризу», банківського збору та збору «стабільності») та податків на заробітну плату і бонуси співробітників фінансових установ – підтвердив поширену практику їх застосування країнами світу. ПФТ – специфічний вид податку, основним призначенням якого є непряме регулювання ціноутворення операцій на фінансовому ринку. Визначення основних переваг ПФТ, обумовлених його регулюючою (стримування короткострокових спекулятивних потоків, що зменшуватиме цінову волатильність, сприяючи стабільності фінансових ринків; зменшення розміру завищеного фінансового сектора у порівнянні з реальним сектором; стимулювання середньо- та довгострокових інвестицій тощо) та фіскальною (значний

потенціал акумулювання доходів для вирішення макроекономічних і гуманітарних проблем людства) функціями, дозволило дійти висновку, що вигоди від податкового регулювання ціноутворення на фінансових ринках є більш значними, ніж пов'язані з ним ризики для реального сектора економіки. Впровадження альтернатив ПФТ, можливість застосування яких обговорюється у міжнародному середовищі, зокрема: внеску на фінансову стабільність, податку на фінансову діяльність, податку на капітал, що вивозиться з країни менш ніж через рік після його ввезення, податку на приплив капіталу, податку Гезеля та ін., не сприятиме досягненню цілей введення ПФТ.

У другому розділі – «Науково-методичне забезпечення оцінки взаємозв'язку податкової політики та ціноутворення» – розроблено науково-методичний підхід до визначення податкової складової ціни на макрорівні з урахуванням процесу перекладення податків; уточнено науково-методичне забезпечення розрахунку імпліцитних податкових ставок на працю, капітал і споживання, що дозволило оцінити вплив заходів податкової політики на пропозицію факторів виробництва та платоспроможний попит; удосконалено методичний підхід до визначення ступеня перекладення податків виробниками на кінцевих споживачів; оцінено вплив інфляції на рівень податкового навантаження в Україні.

Податкову складову ціни на макроекономічному рівні з урахуванням процесу перекладення податків у відповідності з розробленим науково-методичним підходом запропоновано визначати як:

$$П = \left(\frac{K + ECB + НП_q + B + IT}{ВВП} \right) * K_E * 100\%, \quad (1)$$

де $П$ – податкова складова ціни на макрорівні, %;

K – податки, сплачувані суб'єктами господарювання (податок на прибуток підприємств та інші податки, пов'язані з виробництвом), грн;

ECB – єдиний соціальний внесок (нарахування на заробітну плату та сплата ЄСВ фізичними особами-підприємцями), грн;

$НП_q$ – непрямі податки за вирахуванням субсидій, грн;

B – витрати на сплату податків, грн;

IT – інфляційний податок, грн;

K_E – коефіцієнт, що визначає пропорцію розподілу податків між споживачами

(при $K_E = \frac{E_s}{E_D + E_s}$, де E_D – еластичність попиту за ціною; E_s – еластичність

пропозиції за ціною) і виробниками (при $K_E = \frac{E_D}{E_D + E_s}$);

$ВВП$ – агрегований рівень цін, грн.

Формування та реалізація податкової політики вимагає врахування впливу податків на рівноважні ціни з боку попиту та пропозиції. Застосовуючи податкові інструменти, держава змінює обсяг і структуру попиту (споживання) та виробництва, яке залежить від пропозиції основних факторів виробництва – праці та капіталу. Оцінку впливу податкового навантаження на пропозицію факторів виробництва та платоспроможний попит здійснено на основі удосконаленого науково-методичного забезпечення розрахунку імпліцитних податкових ставок на працю, капітал і спожив-

вання, що, на відміну від використовуваного в країнах ЄС підходу, базується на класифікації податків за факторами виробництва та споживанням з урахуванням критерію питомої ваги відповідної групи платників в податкових надходженнях (табл. 1).

Таблиця 1

Запропонована класифікація податків і обов'язкових платежів, встановлених законодавством України, за факторами виробництва та споживанням

Класифікаційна ознака податків	Види податків та обов'язкових платежів
Податки на капітал	Податок на прибуток підприємств
	Податок на доходи фізичних осіб (сплачений суб'єктами підприємницької діяльності і незалежної професійної діяльності; на дивіденди та роялті; з доходів фізичних осіб у вигляді вигравів або призів)
	Фіксований сільськогосподарський податок
	Плата за землю
	Збір за першу реєстрацію транспортного засобу (сплачений юридичними особами)
	Екологічний податок (крім податку, що справляється за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення у разі використання палива)
	Рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України
	Плата за користування надрами
	Збір за користування радіочастотним ресурсом України
	Збір за спеціальне використання води
	Збір за спеціальне використання лісових ресурсів (сплачений юридичними особами)
	Місцеві податки і збори (крім тих, що віднесені до податків на споживання): збір за місця для паркування транспортних засобів (сплачений юридичними особами); єдиний податок; збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності
	Вивізні (експортні) мито
	Єдиний соціальний внесок (сплачений роботодавцями, та фізичними особами–підприємцями)
Податки на працю	Податок на доходи фізичних осіб (сплачений з доходів від оплати праці)
	Єдиний соціальний внесок (сплачений найманими працівниками)
Податки на споживання	Податок на додану вартість
	Акцизний податок
	Ввізне (імпортне) мито
	Митні збори
	Єдиний збір, що справляється у пунктах пропуску через державний кордон України
	Збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства
	Екологічний податок (податок, що справляється за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення у разі використання палива)
	Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками
	Збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності
	Збір за першу реєстрацію транспортного засобу (сплачений фізичними особами)
	Збір за спеціальне використання лісових ресурсів (сплачений фізичними особами)
	Місцеві податки: збір за місця для паркування транспортних засобів (сплачений фізичними особами); туристичний збір; податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки

При оцінюванні впливу податкового навантаження на пропозицію факторів виробництва та платоспроможний попит необхідно враховувати процес перекладення податків, який є одним з ключових факторів, що впливає на розподіл податкового навантаження між учасниками обміну. Імпліцитна ставка на споживання визначає податкове навантаження на покупців лише з урахуванням законодавчо встановлених непрямих податків. Виробник має можливість перекласти податок на прибуток підприємств, а також єдиний соціальний внесок та податки, пов'язані з

виробництвом, які формують витратну частину ціни, на споживача. Тому, застосування удосконаленого методичного підходу до визначення ступеня перекидання податків виробниками на кінцевих споживачів, що відрізняється від існуючих порівнянь питомої ваги податкової складової у ціні з імпліцитною ставкою на споживання, сприятиме забезпеченню рівномірного розподілу податкового навантаження між факторами виробництва і споживанням.

Результати розрахунку імпліцитних ставок та ступеня перекидання податків виробниками на кінцевих споживачів (табл. 2) свідчать про нерівномірність розподілу податкового навантаження між факторами виробництва і споживанням в Україні. Оподаткування доходів від капіталу в Україні є значно вищим за оподаткування споживання та доходів від праці. З урахуванням ступеня перекидання податків виробниками на кінцевих споживачів проблема нерівномірного розподілу податкового навантаження в Україні між факторами виробництва і споживанням має вирішуватися за рахунок стимулювання пропозиції вітчизняних товаровиробників через підвищення їх інвестиційних можливостей та збільшення платоспроможного попиту малозабезпечених верств населення.

Таблиця 2

Імпліцитні ставки на фактори виробництва і споживання та ступінь перекидання податків виробниками на кінцевих споживачів

Рік	Питома вага податкової складової у ціні, що сплачується споживачами, %	Імпліцитна ставка на споживання, %	Ступінь перекидання податків на споживачів, %	Відповідно до науково-методичного забезпечення ЄС, %		Згідно з уточненим науково-методичним забезпеченням, %	
				Імпліцитна ставка на працю	Імпліцитна ставка на капітал	Імпліцитна ставка на працю	Імпліцитна ставка на капітал
2007	33,79	16,48	17,31	39,99	28,6	11,40	77,00
2008	33,84	17,34	16,50	32,94	29,03	11,00	66,86
2009	35,62	15,79	19,83	33,42	26,22	11,22	68,06
2010	35,52	14,64	20,88	33,61	25,70	10,78	67,50
2011	34,17	16,21	17,96	31,70	29,34	10,56	71,43
2012	33,61	16,52	17,09	32,65	29,45	11,04	71,50

На величину податкового навантаження впливає інфляція, яка спричиняє утворення додаткового податкового навантаження внаслідок непроіндексованої податкової бази. Необхідність врахування інфляції при визначенні податкової бази обумовлена, насамперед, її впливом на обсяг інвестиційного попиту та, відповідно, пропозицію, а також на пропорції розподілу доходів між споживанням і заощадженнями. Кількісна оцінка додаткового податкового навантаження, яке виникає через номінально визначену податкову базу, дозволила виявити, що вплив інфляції на дохід від капіталу є більш вагомим, ніж на трудовий дохід. Застосування методу прискореного зменшення залишкової вартості до 4 та 5 груп основних засобів призводить до 17,90% втрат реальної вартості інвестицій, а застосування прямолінійного методу – до 24,19% втрат. Отже, методи прискореного нарахування амортизації є менш ефективними у порівнянні з індексацією, оскільки не відшкодовують повною мірою кошти, необхідні для оновлення основних засобів. Тому доцільним є застосування компенсаторних інструментів, що дозволять запобігти інфляційного знецінення інвестицій в основні засоби та нівелювати додаткове податкове навантаження.

У третьому розділі – «Удосконалення податкової політики з урахуванням її

взаємозв'язку з процесами ціноутворення» – змодельовано сценарії впливу податкових інструментів на стимулювання платоспроможного попиту населення та сформовано комплекс інструментів податкової політики, спрямованих на врівноваження попиту і пропозиції; уточнено процедуру визначення бази оподаткування в межах податкового регулювання трансфертного ціноутворення та обґрунтовано застосування інструментарію податкового регулювання ціноутворення на фінансових ринках.

Підвищення платоспроможного попиту населення слід забезпечувати через стимулювання його купівельної спроможності щодо придбання продуктів харчування, фактичне споживання яких не відповідає нормам раціонального харчування, визначеним Інститутом харчування Міністерства охорони здоров'я України. Це, на відміну від політики підвищення доходів, сприятиме зміні структури споживання населення та дозволить запобігти значному зростанню цін. Для вирішення проблеми доступності продуктів харчування за ціною запропоновано введення пониженої ставки ПДВ на м'ясо і м'ясопродукти та молоко і молокопродукти. Імітаційне моделювання зменшення ставки ПДВ дозволило визначити зміни у платоспроможному попиті населення на зазначені продукти харчування (рис. 1).

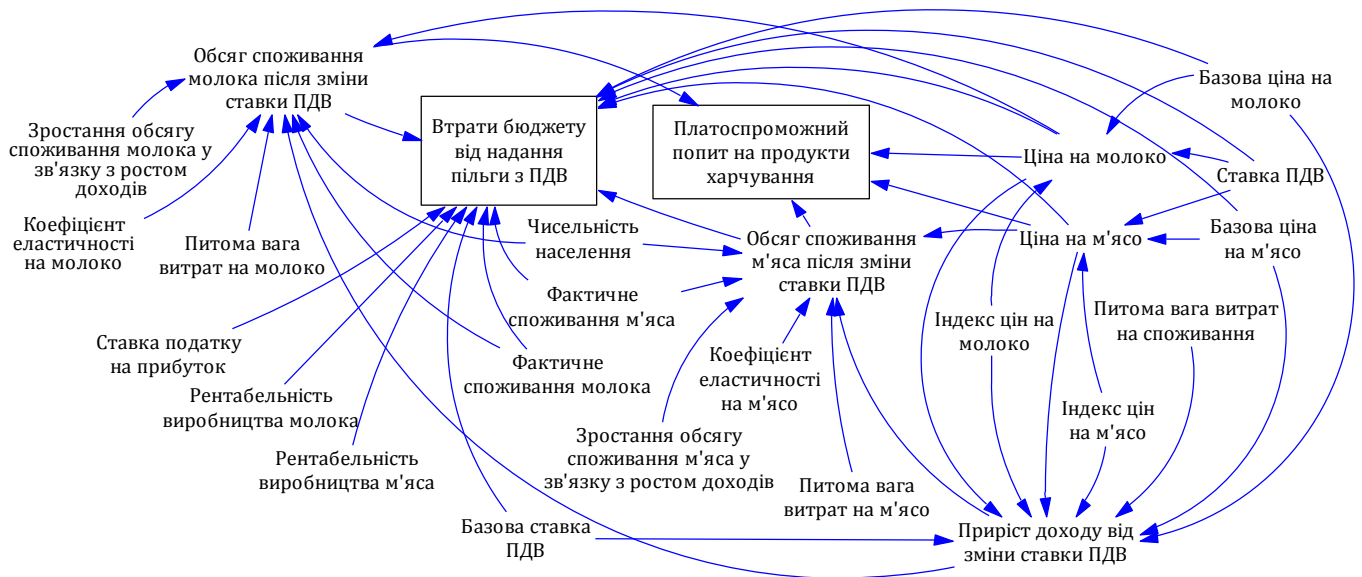

Рис. 1. Модель прогнозування платоспроможного попиту населення на молоко та м'ясо внаслідок зменшення ставки ПДВ

В результаті імітаційного моделювання (табл. 3) доведено, що найбільш доцільним варіантом збільшення споживчого попиту населення є встановлення 5%-ої ставки ПДВ до операцій з поставки м'яса і м'ясопродуктів та молока і молокопродуктів, що сприятиме зниженню імпліцитної ставки на споживання на 2,77% при стандартній ставці ПДВ 20% (або на 2,21% при стандартній ставці ПДВ 17%). У 1 рік надання пільги з ПДВ втрати бюджету складатимуть лише 0,41% від загальних надходжень ПДВ станом на 2012 р., а за умови зростання обсягів споживання молока та м'яса у зв'язку з ростом доходів у 2 рік надання складатимуть 0,54%. Через те, що потенційні можливості підвищення ємності ринків м'яса і м'ясопродуктів та молока і молокопродуктів є досить значними, можливі втрати бюджету від запровадження знижених ставок ПДВ на ці продукти харчування частково компенсуються за рахунок збільшення обсягу їх реалізації, що сприятиме не лише зростанню обсягу сплати без-

посередньо ПДВ, але й інших податків, зокрема – податку на прибуток підприємств.

Таблиця 3

Результати моделювання ставки ПДВ

Показник	Кількісне значення ставок ПДВ за роками						
	1 рік				2 рік		
	стандартне	зменшене			стандартне	зменшене	
	20%	17%	5%	0%	17%	5%	0%
Платоспроможний попит на м'ясо і молоко, млн. грн	9517,8	9755,8	10722,6	11154,8	10738,8	11802,7	12277,7
Втрати бюджету від надання пільги з ПДВ, млн. грн.	0	167,2	739,1	1573,5	0	991,4	1549,9
Співвідношення приросту платоспроможного попиту та втрат бюджету від надання пільги з ПДВ	–	1,42	1,63	1,04	–	1,07	0,99
Зниження імпліцитної ставки ПДВ = (Стандартна ставка ПДВ – Знижена ставка ПДВ)*Питома вага споживання продукту у структурі споживання, %	0	0,55	2,77	3,69	0	2,21	3,13

Застосування індексації вартості основних засобів, що амортизується, сприятиме відновленню реальної вартості інвестицій та посиленню ролі амортизації у формуванні капіталу. Чинний 10%-ий поріг індексації справляє негативний вплив на інвестування в основні засоби, адже збільшує податкове навантаження на суб'єктів господарювання, тому запропоновано скасувати це обмеження, встановлене у п. 146.21 ст. 146 ПКУ. Застосування індексу інфляції при індексації вартості основних засобів, якщо амортизується, не є логічним, адже індекс споживчих цін визначає зміну загального рівня цін на основні споживчі товари і послуги, які купує населення для власного споживання, та не враховує зміну цін на основні засоби. Тому проводити переоцінку об'єктів основних засобів слід із застосуванням індексу цін виробників.

Регулювання трансфертного ціноутворення тісно пов'язане з тонкою капіталізацією. Чинне обмеження на включення до складу витрат платника податку процентів за борговими зобов'язаннями на користь нерезидентів, закріплене у ст. 141 ПКУ, не запобігає зменшенню податкової бази за рахунок залучення позикових коштів. У зв'язку з цим уточнено процедуру визначення бази оподаткування в межах податкового регулювання трансфертного ціноутворення на основі використання правил тонкої капіталізації, особливістю якої є визначення витрат платника податку в разі сплати процентів за борговими зобов'язаннями нерезиденту-пов'язаній особі, виходячи із співвідношення позикового та власного капіталу:

$$\text{якщо } \frac{K_3}{K_B * ДУ} \geq 1, \text{ то } B_{\Pi} = D_{\Pi} + 0,5 * (D - D_{\Pi} - B), \quad (2)$$

де K_3 – залучений капітал пов'язаної особи-нерезидента, грн;

K_B – власний капітал платника податку-резидента, грн;

$ДУ$ – частка участі пов'язаної особи в статутному капіталі організації;

B_{Π} – витрати на сплату процентів, грн;

D_{Π} – доходи у вигляді процентів від розміщення власних активів, грн;

D – доходи платника податків від усіх видів діяльності, грн;

B – витрати платника податків звітного періоду, грн.

Це дозволить протидіяти зменшенню бази оподаткування в Україні та сприятиме дотриманню принципу недискримінації оподаткування міжнародних суб'єктів господарювання відповідно до вимог Світової організації торгівлі. Співвідношення між позиковим і власним капіталом повинно бути прийняте на рівні нормативного значення коефіцієнта фінансування, встановленого Міністерством фінансів України.

З метою усунення протиріч положень податкового законодавства України, спрямованих на регулювання трансфертного ціноутворення, з іншими нормативно-правовими актами, та приведення положень ст. 39 ПКУ у відповідність до міжнародних стандартів, запропоновано текст змін до пп. 14.1.251¹, пп. 39.1.1, пп. 39.2.1, пп. 39.3.2, пп. 39.3.3, пп. 39.5.3, п. 39.6 ст. 39 та ст. 141 ПКУ щодо уточнення об'єкта регулювання, розрахунку діапазону ринкових цін і рентабельності, джерел інформації, які використовуються для визначення ціни в контрольованих операціях, порядку укладення договорів про трансфертне ціноутворення, правил тонкої капіталізації.

Здійснені розрахунки уточненого показника економічної ефективності податкового регулювання трансфертного ціноутворення за трьома сценаріями, який, на відміну від застосовуваного в практиці податкового контролю абсолютного показника додаткового обсягу податкових надходжень, враховує також витрати, спрямовані на досягнення ефекту, та ймовірність виявлення випадків ухилення від сплати податків і неплатежів, підтверджують, що навіть за песимістичного сценарію потенціал додаткових податкових надходжень у 8,4 разів перевищує витрати контролюючих органів і платників податків на адміністрування правил трансфертного ціноутворення.

На основі порівняльного аналізу підходів до податкового регулювання ціноутворення на фінансових ринках, реалізованого в Україні і прописаного у Проекті Директиви ЄС, надано пропозиції щодо усунення проблемних аспектів справляння особливого податку на операції з відчуження цінних паперів та операцій з деривативами в Україні, а саме:

1) національне регулювання ціноутворення на фінансових ринках не матиме очікуваного ефекту, лише дії на міждержавному рівні сприятимуть їх цінній стабільності, тому Україні слід впроваджувати ПФТ у глобально скоординованій манері на основі міжнародної угоди та стандартизованих процедур адміністрування податку;

2) оскільки податок на фінансові транзакції за своєю економічною суттю є податком з обороту, ПФТ необхідно впроваджувати за процедурою введення нового податку в систему оподаткування шляхом включення у перелік загальнодержавних податків і зборів, та імплементувати в Податковий кодекс України окремий розділ «Податок на фінансові транзакції»;

3) платниками податку мають бути резиденти та нерезиденти (якщо інша сторона правочину – резидент) за операціями купівлі-продажу цінних паперів та деривативів незалежно від місця здійснення операції;

4) доцільна імплементація у вітчизняну практику ставок, запропонованих Європейською комісією: 0,1% для цінних паперів і 0,01% для деривативів, що не перевищують рівень транзакційних витрат торгівлі фінансовими інструментами.

Оцінка регулюючого та фіскального ефекту ПФТ з урахуванням 4 варіантів скорочення податкової бази (табл. 4) дозволяють зробити висновок про доцільність

впровадження цього інструменту у міжнародну податкову практику.

Таблиця 4

Оцінка регулюючого та фіскального ефекту ПФТ

Фінансові ринки	Податкова база, млрд. дол.	Ставка ПФТ, %	Податкові надходження в залежності від величини скорочення податкової бази, млрд. дол.			
			0%	25%	50%	85%
Біржова торгівля акціями	39581,7	0,2	79,163	59,375	39,582	11,875
Торгівля державними та муніципальними цінними паперами	1993,7	0,2	3,987	2,991	1,994	0,598
Позабіржова торгівля похідними інструментами	763355	0,02	152,671	114,503	76,336	22,901
Біржова торгівля похідними інструментами	46484,1	0,02	9,298	6,971	4,648	1,394
Всього податкових надходжень (з урахуванням операцій з державними та муніципальними цінними паперами)			245,119	183,840	122,560	36,768
Всього податкових надходжень (без урахування операцій з державними та муніципальними цінними паперами)			241,132	180,850	120,566	36,170

Окрім регулювання ціноутворення на фінансові інструменти, не менш актуальним для України є податкове регулювання валютного курсу гривні як ціни національної грошової одиниці в грошових одиницях іншої країни. У зв'язку з цим обґрунтовано доцільність застосування дворівневого податку П.-Б. Спана до операцій з обміну валют та змодельовано допустимий коридор волатильності обмінного курсу гривні до долара США: розраховано ковзне середнє курсу гривня–долар, заданого за допомогою функції випадкових чисел, за попередні 50 днів, на основі якого визначено допустимий коридор волатильності валютного курсу шляхом додавання та віднімання 2,5% (рис. 2).

Рис. 2. Допустимий коридор волатильності обмінного курсу гривні до долара США для застосування дворівневого податку П.-Б. Спана

Дворівневий податок П.-Б. Спана застосовуватиметься лише у випадку перевищення або падіння курсу гривні до долара США за межі допустимого коридору (періоди 13, 36). Додатковий податок буде функціонувати в якості автоматичного

стабілізатора надмірної цінової волатильності на валютних ринках.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено актуальне науково-практичне завдання щодо подальшого розвитку теоретико-методичного забезпечення удосконалення податкової політики з урахуванням взаємозв'язку процесів оподаткування та ціноутворення. На підставі проведеного дослідження зроблено такі висновки.

1. Взаємозв'язок цін і податків на функціональному рівні забезпечується через взаємозв'язок усього комплексу функцій податків (фіскальної, регулюючої) та функцій цін (розподільної, вимірювальної, регулюючої, збалансування попиту і пропозиції), тому необхідно враховувати не лише цілеспрямований вплив податків на ціноутворення, а й цінові наслідки реалізації фіскальної функції податків при формуванні та реалізації податкової політики.

Теоретично обґрунтовано сутнісний взаємний вплив процесів оподаткування і ціноутворення, особливістю якого є врахування не лише прямого впливу інструментів податкової політики на ціноутворення, а й зворотного впливу ціноутворення на податкову політику, що проявляється через маніпулювання трансфертним ціноутворенням, збільшення податкового навантаження внаслідок інфляційного зростання податкової бази та виникнення інфляційного податку.

2. Приведення положень податкового законодавства України, спрямованих на регулювання трансфертного ціноутворення, у відповідність з міжнародними стандартами має відбуватися за такими основними напрямками: уточнення об'єкта регулювання, джерел інформації, які використовуються для визначення ціни в контрольованих операціях, порядку укладення договорів про ціноутворення, розрахунку діапазону ринкових цін, правил тонкої капіталізації. Важливим також є усунення внутрішніх протиріч і протиріч з іншими нормативно-правовими актами положень податкового законодавства України, спрямованих на регулювання трансфертного ціноутворення.

3. Розроблено науково-методичний підхід до визначення податкової складової ціни на макроекономічному рівні, який враховує податки, сплачені суб'єктами господарювання, обсяг субсидій з державного бюджету, витрати на сплату податків, інфляційний податок, цінову еластичність попиту і пропозиції. Перевагою запропонованого науково-методичного підходу є те, що він дозволяє визначити розподіл податків у ціні між споживачами і виробниками внаслідок процесу перекладення податків.

4. Оцінку впливу податкового навантаження на пропозицію факторів виробництва та платоспроможний попит здійснено на основі удосконаленого науково-методичного забезпечення розрахунку імпліцитних податкових ставок на працю, капітал і споживання, що, на відміну від використовуваного в країнах ЄС підходу, базується на класифікації податків за факторами виробництва та споживанням з урахуванням критерію питомої ваги відповідної групи платників у податкових надходженнях. Результати розрахунку імпліцитних ставок довели нерівномірність розподілу податкового навантаження між факторами виробництва і споживанням в Україні.

5. Забезпеченню рівномірного розподілу податкового навантаження між факторами виробництва і споживанням сприятиме розроблений методичний підхід до визначення ступеня перекладення податків виробниками на кінцевих споживачів, що відрізняється від існуючих порівнянням питомої ваги податкової складової у ціні з імпліцитною ставкою на споживання. Відповідно до виконаних розрахунків, ключовим фактором перекладення податків на кінцевих споживачів є споживання.

човими сферами податкового впливу мають бути не лише стимулювання пропозиції вітчизняних товаровиробників через підвищення їх інвестиційних можливостей, а й збільшення платоспроможного попиту малозабезпечених верств населення.

6. Кількісна оцінка впливу інфляції на рівень податкового навантаження в Україні дозволила визначити, що вплив інфляції є суттєвішим на дохід від капіталу, ніж на трудовий дохід. Методи прискореного нарахування амортизації є менш ефективними у порівнянні з індексацією, оскільки не відшкодовують повною мірою реальну вартість інвестицій, необхідну для оновлення основних засобів. Тому доцільним є застосування компенсаторних інструментів впливу інфляції щодо первісної вартості основних засобів.

7. Імітаційне моделювання платоспроможного попиту населення довело, що найбільш доцільним варіантом збільшення споживчого попиту населення є встановлення 5%-ої ставки ПДВ до операцій з поставки м'яса і м'ясопродуктів та молока і молокопродуктів. Це сприятиме зниженню імпліцитної ставки на споживання та дозволить запобігти значним втратам податкових надходжень до бюджету. В контексті взаємозв'язку процесів оподаткування та ціноутворення стимулювання пропозиції вітчизняних підприємств має забезпечуватись за рахунок відновлення реальної вартості інвестицій. Доведено, що чинний в Україні порядок розрахунку коефіцієнта індексації вартості основних засобів справляє негативний вплив на інвестування в основні засоби, тому запропоновано скасування 10%-го порогу індексації та застосування індексу цін виробників замість індексу споживчих цін.

8. Уточнено процедуру визначення бази оподаткування в межах податкового регулювання трансфертного ціноутворення, що сприятиме дотриманню принципу недискримінації оподаткування міжнародних суб'єктів господарювання відповідно до вимог Світової організації торгівлі. Надано пропозиції щодо усунення проблемних аспектів справляння особливого податку на операції з відчуження цінних паперів та операцій з деривативами в Україні, а також щодо впровадження дворівневого оподаткування операцій з обміну валют.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділи у монографіях

1. Иванов Ю. Б. Налог Тобина как «межгосударственный» инструмент регулирования движения финансовых потоков / Ю. Б. Иванов, О. А. Чумакова // Макроэкономическое регулирование финансовых потоков страны: теория и практика : монография ; под ред. к.э.н., проф. А. Д. Данилова. – К. : Киевский экономический институт менеджмента, 2012. – С. 204 – 233. *Особистий внесок автора: обґрунтовано переваги і недоліки податку Дж. Тобіна, та визначено його альтернативи.*

Статті у наукових фахових виданнях України

2. Чумакова О. А. Налог Тобина как противодействие финансовой нестабильности в мире / О. А. Чумакова // Бизнес Информ. – 2010. – № 4 (3). – С. 79 – 82.

3. Иванов Ю. Б. Підхід до класифікації податків і зборів в контексті розрахунку імпліцитних ставок в Україні / Ю. Б. Иванов, О. О. Чумакова // Теоретичні та прикладні питання економіки : збірник наукових праць. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. – Вип. 21. – С. 106 – 112. *Особистий внесок автора: запропоновано уточнений підхід до класифікації податків і зборів за фак-*

торами виробництва і споживанням для розрахунку імпліцитних податкових ставок.

4. Иванов Ю. Б. Место национальной налоговой стратегии в формировании общей стратегии развития государства / Ю. Б. Иванов, О. А. Чумакова // Бизнес Информ. – 2011. – № 2(2). – С. 34 – 37. *Особистий внесок автора: виділено основні недоліки Концепції та Стратегії реформування податкової системи України.*

5. Чумакова О. О. Підходи до класифікації податкових платежів за джерелом сплати / О. О. Чумакова // Часопис економічних реформ. – 2011. – № 4. – С. 59 – 62.

6. Чумакова О. О. Податкові регулятори в умовах інфляції / О. О. Чумакова // Актуальні питання сталого розвитку економіки : збірник наукових праць з актуальних проблем економічних наук: у 2-х томах. – Херсон : Видавний дім «Гельветика», 2012. – Т. 2. – С. 215 – 225.

7. Иванов Ю. Б. Оцінка інфляційного податку в Україні / Ю. Б. Иванов, О. О. Чумакова // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії: збірник наукових праць. – Краматорськ : ДДМА, 2012. – № 1(26). – С. 112 – 117. *Особистий внесок автора: розраховано інфляційний податок з урахуванням обсягу облігацій внутрішніх державних позик, інвестором яких є НБУ.*

8. Чумакова О. О. Податкова політика в сфері трансфертного ціноутворення: економічна ефективність і тонка капіталізація / О. О. Чумакова // Теорія та практика державного управління : збірник наукових праць. – Х : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. – № 3(42). – С. 273 – 282.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

9. Иванов Ю. Б. О взаимосвязи категорий «цена» и «налоги» / Ю. Б. Иванов, О. А. Чумакова // Налоги и финансовое право. – 2012. – № 3. – С. 161 – 167. *Особистий внесок автора: запропоновано розглядати функціональний взаємозв'язок цін і податків не лише з позицій їх регулюючих функцій, а й з урахуванням взаємозв'язку розподільчої функції ціни з фіскальною функцією податків.*

10. Иванов Ю. Б. Регулирование ценообразования на финансовых рынках Украины с помощью рычагов непрямого влияния / Ю. Б. Иванов, О. А. Чумакова // Экономика. Налоги. Право. – 2013. – № 5. – С. 124 – 130. *Особистий внесок автора: проаналізовано підходи до податкового регулювання ціноутворення на фінансових ринках світу та запропоновано рекомендації з удосконалення чинного в Україні порядку оподаткування фінансових транзакцій.*

Матеріали наукових конференцій

11. Чумакова О. О. Порівняльний аналіз розподілу податкового навантаження на фактори виробництва і споживання в Україні та країнах ЄС / О. О. Чумакова // Матеріали Всеукраїнської міжвузівської студентської конференції «Податкова система України: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку» (м. Ірпінь, 18 березня 2010 р.). – Ірпінь : Видавництво Національного університету ДПС України, 2010. – С. 143.

12. Чумакова О. А. Сравнительный анализ налоговой нагрузки на труд в Украине и странах ЕС / О. А. Чумакова // Материалы II Международной научно-практической конференции молодых ученых и студентов «Актуальные проблемы налоговой политики» (г. Харьков, 16 апреля 2010 г.) // Управління розвитком : збірник наукових робіт. – Х. : Видавництво ХНЕУ, 2010. – № 4(80). – С. 39 – 42.

13. Чумакова О. О. Доцільність введення податку Дж. Тобіна як протидії фінансовій нестабільності у світі / О. О. Чумакова // Матеріали науково-практичної конференції «Реформування податкової служби України відповідно до європейських стандартів» : в 2 ч. (м. Ірпінь, 22 жовтня 2010 р.). – Ірпінь : Видавництво Національного університету ДПС України, 2010. – Ч. 2. – С. 410 – 413.

14. Іванов Ю. Б. Кластерний аналіз податкового навантаження в Україні та країнах ЄС / Ю. Б. Іванов, О. О. Чумакова // Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Стан і проблеми оподаткування в умовах світової фінансової кризи» (м. Донецьк, 12–13 листопада 2010 р.). – Донецьк : ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2010. – С. 47 – 50. *Особистий внесок автора: на основі кластерного аналізу визначено групи країн з подібним розподілом податкового навантаження.*

15. Чумакова О. О. Щодо визначення форм і методів державного регулювання ціноутворення / О. О. Чумакова // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю молодих вчених та студентів «Розвиток економіки України в умовах глобалізації» (м. Харків, 18 березня 2011 р.) // Управління розвитком : збірник наукових робіт. – Х. : Видавництво ХНЕУ, 2011. – № 4 (101). – С. 152 – 153.

16. Іванов Ю. Б. Подходы к определению взаимосвязи категорий «цена» и «налоги» / Ю. Б. Иванов, О. А. Чумакова // Сборник статей участников III Международной научно-практической конференции молодых налоговых специалистов «Актуальные проблемы налоговой политики»: в 2 ч. (г. Москва-Екатеринбург-Харьков, 15 апреля 2011 г.). – М. : Финансовый университет, 2011. – Ч. 2. – С. 235 – 241. *Особистий внесок автора: розглянуто підходи до взаємозв'язку категорій «ціна» і «податок».*

17. Чумакова О. О. Податкова політика як складова державного регулювання ціноутворення / О. О. Чумакова // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (м. Харків, 19–20 травня 2011 р.). – Х. : ФОП Александрова К. М.; ВД «ІНЖЕК», 2011. – С. 237 – 238.

18. Чумакова О. О. Щодо визначення поняття «державне регулювання цін» / О. О. Чумакова // Збірник наукових праць учасників VI Міжнародної науково-практичної конференції «Фінансова система держави: проблеми та перспективи розвитку» (м. Київ, 7–8 листопада 2011 р.). – К. : ДКС Центр, 2011. – С. 225 – 227.

19. Чумакова О. О. Податкове регулювання ціноутворення / О. О. Чумакова // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених «Стратегії інноваційної економіки України: проблеми, перспективи, теоретико-методологічний аспект» (м. Київ, 16–17 грудня 2011 р.). – К. : Київський економічний науковий центр, 2011. – Ч. 1. – С. 31 – 33.

20. Іванов Ю. Б. Обоснование места налоговой политики среди методов государственного регулирования ценообразования / Ю. Б. Иванов, О. А. Чумакова // Сборник статей участников IV Международной научно-практической конференции молодых налоговых специалистов «Актуальные проблемы налоговой политики» (г. Москва-Екатеринбург-Харьков, 17 апреля 2012 г.). – Екатеринбург : УрФУ, 2012. – С. 424 – 428. *Особистий внесок автора: обґрунтовано місце податкової політики у системі державного регулювання ціноутворення.*

21. Чумакова О. О. Об'єктивна необхідність у коригуванні системи оподаткування з урахуванням впливу інфляції / О. О. Чумакова // Матеріали науково-

практичного круглого столу «Реформування системи сплати податків та зборів з урахуванням міжнародного досвіду» : збірник наукових праць (м. Ірпінь, 5 жовтня 2012 р.). – К. : Алерта, 2012. – С. 148 – 150.

22. Чумакова О. О. Стратегічні напрями державного регулювання ціноутворення в Україні / О. О. Чумакова // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (м. Харків, 23–24 травня 2013 р.). – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2013. – С. 231 – 234.

23. Чумакова О. О. Методичний підхід до визначення податкової складової ціни на макрорівні з урахуванням процесу перекладання податків / О. О. Чумакова // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Модернізація економіки: проблеми, шляхи розвитку та перспективи» (м. Дніпропетровськ, 13–14 вересня 2013 р.). – Дніпропетровськ : НО «Перспектива», 2013. – С. 130 – 133.

Статті в інших виданнях

24. Иванов Ю. Б. Распределение налоговой нагрузки между факторами производства и потреблением с учетом процесса переложения налогов / Ю. Б. Иванов, О. А. Чумакова // Проблемы економіки. – 2009. – № 4. – С. 79–84. *Особистий внесок автора: запропоновано методичний підхід до визначення ступеня перекладення податків виробниками на кінцевих споживачів.*

АНОТАЦІЯ

Чумакова О. О. Удосконалення податкової політики в контексті взаємозв'язку процесів оподаткування та ціноутворення. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків, 2014.

Дисертацію присвячено розвитку теоретичних положень, удосконаленню науково-методичних підходів оцінки взаємозв'язку процесів оподаткування та ціноутворення і розробленню практичних рекомендацій щодо удосконалення податкової політики з урахуванням цього взаємозв'язку. Обґрунтовано необхідність врахування взаємозв'язку процесів оподаткування та ціноутворення при реалізації податкової політики та визначено місце податкової політики у системі державного регулювання ціноутворення; уточнено взаємозв'язок процесів оподаткування і ціноутворення; досліджено міжнародний та вітчизняний досвід податкового регулювання трансфертного ціноутворення та ціноутворення на фінансових ринках.

Розроблено науково-методичний підхід до визначення податкової складової ціни на макроекономічному рівні; уточнено науково-методичне забезпечення розрахунку імпліцитних податкових ставок на працю, капітал і споживання та методичний підхід до визначення ступеня перекладення податків виробниками на кінцевих споживачів; оцінено вплив інфляції на податкове навантаження в Україні.

Надано рекомендації щодо врівноваження попиту і пропозиції засобами податкової політики; уточнено напрями податкової політики в сфері трансфертного ціноутворення; обґрунтовано застосування інструментарію податкового регулювання ціноутворення на фінансових ринках.

Ключові слова: податкова політика, ціноутворення, оподаткування, податкове регулювання, трансфертне ціноутворення, перекладення податків, ціноутворення

на фінансових ринках, інфляційне зростання податкової бази.

АННОТАЦИЯ

Чумакова О. А. Усовершенствование налоговой политики в контексте взаимосвязи процессов налогообложения и ценообразования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Харьковский национальный экономический университет имени Семёна Кузнеца, Харьков, 2014.

Диссертация посвящена развитию теоретических положений, совершенствованию научно-методических подходов оценки взаимосвязи процессов налогообложения и ценообразования и разработке практических рекомендаций по усовершенствованию налоговой политики с учетом этой взаимосвязи.

Обоснована необходимость учета взаимосвязи процессов налогообложения и ценообразования при реализации налоговой политики и определено место налоговой политики в системе государственного регулирования ценообразования. Уточнена взаимосвязь цен и налогов на функциональном уровне, особенностью которого является комплексный учет функций налогов (фискальной, регулирующей) и функций цен (распределительной, измерительной, регулирующей, сбалансирования спроса и предложения). Теоретически обосновано сущностное взаимное влияние процессов налогообложения и ценообразования, а именно необходимость учета влияния ценообразования на налоговую политику, которое проявляется через манипулирование трансфертным ценообразованием, увеличение налоговой нагрузки в результате инфляционного роста налоговой базы и возникновения инфляционного налога. Исследованы международный и отечественный опыт налогового регулирования трансфертного ценообразования и ценообразования на финансовых рынках.

Разработан научно-методический подход к определению налоговой составляющей цены на макроэкономическом уровне, который учитывает налоги, уплачиваемые субъектами хозяйствования, объем субсидий из государственного бюджета, расходы на уплату налогов, инфляционный налог, ценовую эластичность спроса и предложения. Уточнены научно-методическое обеспечение расчета имплицитных налоговых ставок на труд, капитал и потребление и методический подход к определению степени переложения налогов производителями на конечных потребителей. Их применение дало возможность определить направления усовершенствования налоговой политики – увеличение платежеспособного спроса малообеспеченных слоев населения и стимулирование предложения национальных товаропроизводителей через увеличение их инвестиционных возможностей. Количественная оценка дополнительной налоговой нагрузки вследствие инфляционного роста налоговой базы позволила определить, что компенсаторные инструменты необходимо применять, прежде всего, к первоначальной стоимости основных средств.

Даны рекомендации по уравниванию спроса и предложения средствами налоговой политики с учетом взаимосвязи процессов налогообложения и ценообразования: во-первых, на основе имитационного моделирования стимулирования потребительского спроса населения за счет снижения ставки НДС на мясо и мясопродукты и молоко и молокопродукты предложено установление ставки НДС на уровне 5%; во-вторых, предложена корректировка действующего порядка индексации стоимости основных средств, а именно отмена 10% порога индексации и использование

индекса цен производителей.

Уточнена процедура определения базы налогообложения в рамках налогового регулирования трансфертного ценообразования на основе использования правил тонкой капитализации. С целью устранения противоречий положений налогового законодательства Украины, направленных на регулирование трансфертного ценообразования, и приведения этих положений в соответствие с международными стандартами, предложен текст изменений в ст. 14, ст. 39 и ст. 141 Налогового кодекса Украины. Расчет уточненного показателя экономической эффективности налогового регулирования трансфертного ценообразования по трем сценариям (пессимистическим, реалистичным, оптимистичным) подтверждают его высокий уровень.

Проанализированы преимущества и недостатки порядка налогообложения операций с ценными бумагами и деривативами в Украине и проекта налога на финансовые транзакции стран ЕС. Даны предложения по устранению проблемных аспектов взимания особого налога на операции по отчуждению ценных бумаг и операций с деривативами в Украине, а также по внедрению двухуровневого налога к операциям по обмену валют.

Ключевые слова: налоговая политика, ценообразование, налогообложение, налоговое регулирование, трансфертное ценообразование, переложение налогов, ценообразование на финансовых рынках, инфляционный рост налоговой базы.

SUMMARY

Chumakova O. O. Improving fiscal policy in the context of the interaction of taxation and pricing processes. – Manuscript.

The thesis for the scientific degree of the candidate of science in Economics by specialty 08.00.08 – money, finance and credit. – Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, 2014.

The thesis is devoted to the development of theoretical positions, improvement of methodical approaches to the valuation of the taxation and pricing relationship and develop practical recommendations for improving tax policy based on this relationship. The necessity of taking into account the taxation and pricing in the implementation of tax policy is proved and the place of tax policy in the system of state pricing regulation is determined; the taxation and pricing relationship is clarified; the international and domestic experience in the tax regulation of transfer pricing and pricing in financial markets is studied.

The methodical approach to the determining of the tax component of the price at the macroeconomic level is developed; guidance for the calculation of the implicit tax rates on labor, capital and consumption and methodical approach to determine the extent of tax shifting of producers to the end consumers are specified; the impact of inflation on the tax burden in Ukraine is estimated.

The recommendations to the supply and demand balancing by means of taxation policy is given; directions of tax policy in the area of transfer pricing is specified; the application of tax regulation instruments of pricing in the financial markets is justified.

Keywords: fiscal policy, pricing, taxation, tax regulation, transfer pricing, tax shifting, pricing in the financial markets, inflationary growth of the tax base.

ЧУМАКОВА ОЛЬГА ОЛЕКСАНДРІВНА

**УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПРОЦЕСІВ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЦІНОУТВОРЕННЯ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 30.01.2014 р. Формат 60x90 1/16.

Папір офсетний. Друк різнографічний.

Обсяг 0,9 ум.-др. арк. Наклад 100 прим. Зам. № 7

Надруковано у центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг»

Свідоцтво про держ. реєстрацію ю. о. А00 № 507350

61003, м. Харків, пров. Соляниківський, 4.

Тел. (057) 771-00-92, 771-00-96, 700-53-51, 714-34-26